

TAKO GA BOM ŠE VEDNO ČAKALA...

Hana Ponická

Bilo je spomladi, ko sta letela nad planino, in prijatelj, ki je pilotiral, mu je znal iz višine natanko označiti vsako stavbo pod njima. Od zgoraj se planina ni zdela tako pusta in široka, kot jo vidi zdaj, ko hodi po nji.

Zaman je vse, saj je že poletje in listje se je že zdavnaj razvilo, vse se vidi redko in nizko. Celo posamezna drevesa se zde nekam polovična, kot da bi jih kaj motilo v njihovi rasti. Ne povzpenjajo se v višino, marveč se bolj košatijo; iz debla je pognalo stotine mladik, tako da skoraj zbuja vtis, kakor da se hoče drevo izkričati. Po rasti se nič preveč ne razločujejo od šipkovja, trnja in zlasti še od gloga; ti rastejo tu vsepovprek, tudi na polju in so dvakrat močnejši kot spodaj v nižini.

In to skalovje! Tudi tega ni bilo videti takrat iz višine. Od zgoraj se je videla vsa pokrajina mirna in prijazna z rahlo valovitim hribovjem. V resnici pa so tu veliki vrhovi, po katerih tem teže ležeš, ker nimajo naravne sence; tu so samo sence oblakov, ki plovejo od vrha do vrha, hitreje kot pa zgoraj na oboku neba. Tu je vse manj lepo in prijazno, zato pa zanimivo. Ni si mogel kaj, da bi ne mislil na določene posebnosti prijateljevega značaja.

Spodaj v vasi, zadnji pod lazi, so mu rekli, da se bo lahko vrnil do večernega avtobusa, če bo pohitel.

Čudno mero imajo tukajšnji ljudje. Sonce bo počasi zašlo, a on še ni ugledal ene same hiše na lazeh.

Ko bi tole stezo speljali tako, da bi ne bilo nepotrebnih padcev in vzponov! Toda ne znajo si pomagati niti s takole stezo; namesto da bi z njo traverzirali pobočja, zavijajo stezo tja do dna globoke kotline, nato pa jo usmerijo navkreber po strmem bregu, skoraj navpično na vrh. In zakaj neki so pustili tamle pod jablanami celo sipišče in niso uporabili kamenja za drugo, novo stavbo? Videti je, da je to še iz vojnih časov. Plevel je prvo hišo tako prerasel, da je skoraj ni videti, sega kar do strehe, katere pogoreli del se še danes, vendar z zadnjimi močmi naslanja na očrnelo, po strani nagnjeno tramovje. Človeka kar vznemirja takšna ravnodušnost do ureditve okolja. Je v tem zares ravnodušnost ali pa nemara kakšna višja modrost? Pri tem pa te plaši še množica psov, ki so se pokazali takoj pri prvih bajtah.

Kje bo prenočeval? Imel je grozo pred tem, da bi prenočeval v domu žalosti. Nič se mu ni ljubilo, da bi prišel sem v vlogi pogrebca, toda ni bilo drugega izhoda. Vsi na postaji so vedeli, da prihaja na laz, kjer

je imel mrtvi prijatelj mater, pošta samo dvakrat na teden, a pogreb bi imel biti že drugega dne; bilo je vroče in niso mogli odlašati.

Da, križ! Spominja se, kako mu je prijatelj pripovedoval, da se za serpentino vidi na hribu najprej lipa, tedaj pa se na mah pokaže prihajajočemu popotniku križ. Mnogi prebivalci na lazih niso vse življenje zahajali v cerkev in tako jim je bil križ namesto cerkve mesto, kjer so se shajali. Predenj so poklekali tisti, ki so si že prej pod lipo obljubili večno ljubezen, drugi pa so se — če treba — tudi s krvavimi pestmi tu pogajali za svojo pravico. V zadnjem času je bilo to resda zelo redko, nemara zato, ker je križ že izgubil svojo privlačnost; in tudi ni tako očiten, zasenčili so ga kupi stavbnega materiala, pripravljenega za zidanje nove šole.

Tako, tule je ta lipa. Stoji sredi sivkastega, ne preveč bregovitega ječmenovega polja; njena krošnja je kakor njegovo srce. Od nje je že ugledal hišo prijateljve matere.

Ali je to sploh mogoče? Zjutraj sta še skupaj zajtrkovala, nato je prijatelj sam startal in on je potlej videl samo še razvaline njegovega »komarja«, pravzaprav samo polovico razbitin. Krili sta zgoreli in menim, da bi bilo bolje, če bi mati prišla tja pozneje, da bi ji ne bilo treba videti sina. Tako bi ga še mogla spoznati, a to je bilo huje, kot če bi od njega ne bilo nič ostalo. Vedno znova se tega spominja in skuša prepričati sam sebe; od trenutka, ko hodi po prijateljevem rodnem kraju in ga gleda od zdolaj, se mu zdi, kakor da sanja. Nič bi se ne začudil, če bi nenadoma stopil izpod te lipe on, njegov prijatelj, cel in zdrav in se mu nasmehnil s tistim svojim zadržanim, slabo prikritim smehljajem, tako značilnim za ljudi, ki so živeli trdo in včasih tudi samotno.

Bajta zares ni bila daleč od te lipe. Že je ugledal pred njo neko žensko: na glavi je nosila po tukajšnji šegi ruto, pod njo pa čepico; bila je bosa, noge so ji bile sloke in je takoj vedel, takoj spoznal, da je to ona, mati.

Lipa je močno dišala; šele zdaj je začela iz polnega cveteti, njen medeni vonj se je prebijal skozi surovi smrad ptičjih in mišjih ostankov.

Da, si je rekel, to je ona, mati, ko je potlej iz bližine pogledal v njeno strogo obličje; njeno zaprtost je poudarjala tudi tanka črta pod globoko vdrtimi, zelo temnimi očmi. Bile so iste oči.

Predstavil se je, povabila ga je v hišo, postavila na mizo kozarec mleka, pa nekaj kruha z ovčjim sirom in nato brž stekla iz sobe, kot bi jo bil zmotil pri delu.

Sonce je na mah zašlo, zunaj se je nenaravno hitro stemnilo. Iz daljave se je oglašalo grmenje.

Vrnila se je z golido, ki se je v nji še penilo sladko, pravkar namolzeno kozje mleko. Prebivalci lazov niso imeli krav, že prijatelj mu je povedal, da imajo samo ovce in koze.

— Nemara bo nevihta — je dejala — in seno na zemlji... Zmočilo se bo.

Pogledala ga je. Pravzaprav je bil to prvi daljši stavek, ki mu ga je povedala. Nekako je pač treba začeti pogovor. Vedel je, da je zdaj napočil pravi trenutek. Povedal je vse na mah, brez zavlačevanja in prikrivanja.

Poslušala ga je, kot bi okamenela. Samo oči so se ji strašno razširile in se še bolj pogreznile, kakor v prepad. Samo ona je vedela, v kakšnega. V tem prepadu so bili vsi, ki so jih pred mnogimi leti ustrelili blizu starega sipišča. Mož, sinovi, fantje iz sosednjih hiš. Tudi najmlajši sin bi bil skoraj med njimi, toda ona ga je zvijačno rešila. Edinega. In potlej ga je dala študirat.

Sedela sta brez besed, zunaj se je že zaganjal veter v vejevje javora, ki ga je po eni strani oklestila strela in so mu veje ovenele. Ni zganila ne roke in ne vek na očeh. Čakal je: zdaj zdaj bo planilo iz nje. Ni si mogel zamisliti, kako neki naj jo tolaži, zakaj v tem primeru res ni bilo tolažbe, bil je njen najmlajši sin in obenem edini član nekoč takó velike družine. Letal je nad polji in sipal na njive bodisi umetno gnojilo ali pa različna kemična sredstva zoper hrošče in škodljive ličinke. In pripravljal se je na skorajšnjo poroko; potem bi bil vzela mater k sebi, zakaj na teh hribih se bo vse predrugačilo; odvečen je trud, da bi tu še kaj pridelovali, vsa tla bodo zavzeli pašniki. Ljudje se lahko preselijo v nižje kraje, ki so bliže mestom in zgoraj ostanejo samo tisti, ki bodo pasli črede in skrbeli za pašnike. Cela leta ji je sin pojasnjeval te spremembe, naposled pa jo je le prepričal in že se je počasi pripravljala, da se preseli. A ni se pripravljala s posebnim veseljem; vse življenje je preživela na tem vrhu, zato se je nekoliko bala, da se ne bo mogla privaditi mestu.

Zdaj že lahko ostane tu, kjer se je rodila in kjer je preživela najkrajše in najhujše trenutke, dneve, leta, kjer... Še nadalje je topo in molče čemela, in če bi se ji utrinjale solze po obrazu, bi bilo tako, kot da tečejo po kamenju. Izgubila je pač edino seme, zeleno seme življenja, ki iz njega tudi v najtrših granitnih tleh požene cvet.

Zunaj je zagrmelo in močan veter je odprl okno v temni veži.

— Ali mi pomorete? — je vstala in se obrnila k njemu — moram hitro seno znesti pod streho, da mi ga veter ne raznosi.

Trudoma se je vlekel za njo, bil je ves medel od hoje in sploh od bremena svojega poslanstva; bal se je tudi, da je mati znorela, ker nič ne govori o sinu.

Nebesni obok je preletel dolg blisk, nato pa je zabobnelo in vrstilo se je nadaljnje grmenje, bliski so vzplamtevali in ugašali. Stopila je na konec travnika in začela nabirati seno, ki ga je razmetal veter. V luči bliskavic je bilo videti, kako nevihta udarja tudi po žitu, kako se zaganja v lipo, kako je odkrila ruto na ženski glavi in dva majhna pramaena sivih las pri uhljih.

Le malo je pomagal, skoraj vse je ona znosila pod streho. Medtem ko sta tako grabila in odnašala, je pršel samo droben, gost dež, ko pa sta delo končala, se je pošteno ulilo. Stopila sta v bajto in ona je prižgala petrolejko.

— Na pogreb ne pojdem — je dejala, odnesla pred hišo vedro in ga postavila pod kap, da bi se napolnilo z deževnico. To je delala počasi, obredno; videl je, kako je pokleknila pred vedro, ko ga je postavila na tla, a postavila ga je tako, da bi trdno stalo in da se ne bi prevrnilo, ko bo napolnjeno.

— Na pogreb ne pojdem — je ponovila, ko se je vrnila v bajto. — Tako ga bom še vedno čakala.

— Ali vam ne bo hudo, da boste posej sami? — jo je vprašal. — Če bi hoteli, bi lahko še... — Nenadoma se je zbal teme in psov, zato bi ostal tu še čez noč.

— Samo do zjutraj, nimam avtobusa — je rekel.

— Saj ne bo dolgo deževalo — je odvrnila. — Spremim vas do tja, kjer ni več psov. Ponoči so hudi.

Pred odhodom je še zanesla vedro v vežo. Bilo je polno in voda v njem se je bleščala. Prav tako obredno kakor zunaj je tudi v veži za trenutek pokleknila predenj.

Šele zdaj je opazila majhen rumen kovček, ki ga je bil prinesel sinov prijatelj. Pokrila ga je s črno volneno ruto.

Iz slovaščine prevedel B. B.